

НЕУСТАВНА РЕТРОАКТИВНА ПРИМЈЕНА ИНКРИМИНАЦИЈЕ ЗЛОЧИНИ ПРОТИВ ЧОВЈЕЧНОСТИ У ПРАКСИ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Стручни чланак

doi: 10.7251/SPM1548233B

Анстракт: Ретроактивна примјена кривичног закона представља питање које већ дужије време заокупља пажњу јавности у БиХ. Разлог томе је чињеница да Суд БиХ, на кривичноправне догађаје који су се збили од 1992. до 1995. године, у својим пресудама примјењује Кривични закон БиХ из 2003. године. До каквих проблема може довести таква пракса најбоље се запажа код инкриминације злочини против човјечности. Она није била прописана законом који је био на снази у вријеме грађанског рата у БиХ, већ је уведена Кривичним законом БиХ из 2003. године. Овом инкриминацијом Тужилаштво БиХ најприје оптужује одређена лица за догађаје из периода од 1992. до 1995. године, након чега их Суд БиХ осуђује за исту инкриминацију. То је облик њене неуставне ретроактивне примјене и тај проблем представља предмет овог рада. У њему су изложене и критиковане одговарајуће неуставне одлуке Суда БиХ и Уставног суда БиХ које су, нажалост, добиле потврду и од стране Европског суда за људска права. Због тога је у раду критикована и пракса тог суда везана за овај проблем, након чега је аутор изложио разлоге којима се може објаснити таква судска пракса, као и посљедице до којих због тога може доћи у будућности.

* Др Милан Благојевић, судија Окружног суда у Бањалуци.

Кључне ријечи: злочини против човјечности, широки напад, распрострањен напад, систематичан напад, цивилно становништво, ратни злочини, ретроактивна примјена права.

І УВОДНИ ДИО

Ретроактивна примјена кривичног закона представља питање које с правом већ дуже времена заокупља пажњу не само стручне, већ и шире јавности код нас. Случај који је тим поводом изазвао посебно интересовање је тзв. *предмет Мактоуф*, нарочито након што је Европски суд за људска права у јулу 2013. године донио одлуку (у предметима бр. 2312/08 и 34179/08) према којој је у овом, као и *случају Дамјановић* у пресудама Суда Босне и Херцеговине, а то значи и у одлукама Уставног суда Босне и Херцеговине, дошло до повреде члана 7. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода у даљем тексту: Европска конвенција. Суд је нагласио (у параграфу 76. одлуке) како његова одлука не значи да су требале бити изречене мање казне, већ само то да су у наведеним случајевима требале бити примијењене одредбе о казнама из Кривичног закона СФРЈ из 1976. Поред овог дијела у којем је садржана суштина предметне одлуке, донесене иначе једногласно од стране судија када је ријеч о повреди члана 7. Европске конвенције, пажњу (с обзиром на тему овог рада) завређује и онај дио одлуке који се тиче начела законитости у кривичном праву. С тим у вези суд у параграфу 66. своје одлуке каже да члан 7. Европске конвенције укључује начело према којем *само закон може дефинисати (одредити) кривично дјело* и прописати казну за њега (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), као и да се кривични закон не смије тумачити екстензивно на штету оптуженог, на примјер примјеном аналогije. Произлази, како закључује Суд, да *кривично дјело мора бити јасно одређено у закону*, а овај захтјев је задовољен када појединац из текста релевантне одредбе може знати које радње чињења или нечињења га могу учинити кривично одговорним. Свему реченом треба додати став Суда изражен у предмету *Scoppola* (одлука Суда из

2009. године) да се чланом 7. став 1. Европске конвенције гарантује не само право на забрану ретроактивне примјене строжијег кривичног закона него и право да се ретроактивно примијени кривични закон ако је он у конкретном случају блажи за оптуженог, тј. да се у случају када постоје разлике између кривичног закона који је био на снази у вријеме извршења дјела и каснијих кривичних закона који су ступили на снагу прије доношења коначне пресуде у кривичном предмету, суд мора примијенити одредбе оног закона који је најповољнији за оптуженог.

Овим ставом се, између осталог, може објаснити заинтересованост и стручне јавности у иностранству за проблем ретроактивне примјене кривичног закона у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: БиХ), јер она, како ћемо видјети, отвара и питање (не)примјене одредаба најповољнијег кривичног закона. О тој заинтересованости свједочи, између осталог, и рад француских аутора Оливијеа Кана (Olivier Cahn) и Рафаела Паризо (Raphael Parizot) под насловом “*Juger en Bosnie-Herzegovine les crimes de guerre commis en ex - Yougoslavie: Quelle loi? Quel Juge?*” (“Судити у Босни и Херцеговини за ратне злочине почињене у бившој Југославији: Који закон? Који судија?”).¹ Овај рад је посвећен пресуди у предмету *Мактоуф и Дамјановић*, али он превазилази границе тог предмета будући да се у случају *Мактоуф и Дамјановић* одлучивало о томе која санкција је блажа за лица која су претходно осуђена за кривично дјело ратног злочина, а оно је као инкриминација било прописано у домаћем закону већ у вријеме извршења дјела. Међутим, у поменутом раду његови аутори између осталог указују и на проблем грешке у правној квалификацији чињеница. Суштина размишљања ових аутора с тим у вези своди се на став према којем ако чињенице добију накнадно неку тежу квалификацију од оне коју би према закону требало примијенити,

¹ Olivier Cahn and Raphael Parizot. *Juger en Bosnie-Herzegovine les crimes de guerre commis en ex - Yougoslavie: Quelle loi? Quel Juge?* AJ Penal, Jurisprudence, новембар 2013, 601-604.

таква грешка би, како се истиче у наведеном раду, могла представљати кршење члана 7. Европске конвенције.²

Претходно наведено представља, дакле, предмет овог рада, у којем ће (на примјерима из неколико судских случајева) бити анализирана пракса настала и прихваћена у раду Тужилаштва Босне и Херцеговине и Суда Босне и Херцеговине. О чему је ријеч? За потребе овог уводног дијела одговор на постављено питање може се у најкраћем (и једноставно) изложити на сљедећи начин. Тужилаштво БиХ је у до сада већ приличном броју случајева (који се мјере десетинама правноснажних предмета) оптуживало лица за дјела учињена током оружаног сукоба у БиХ од 1992. до 1995. године, стављајући им на терет кривично дјело злочини против човјечности из члана 172. Кривичног закона БиХ, иако то кривично дјело није постојало (није било прописано) у кривичном законодавству бивше СФРЈ, као ни у законодавствима у БиХ све до 2003. године (нису га прописивали ни Кривични закон Федерације БиХ из 1998, као ни Кривични законик Републике Српске из 2000, односно Кривични закон Брчко дистрикта из 2000. године). Ово кривично дјело није било прописано ни у релевантном периоду од 1992. до 1995. године, услед чега није било услова за оптуживање и осуђивање оптужених за наведену инкриминацију, јер је то противно начелу законитости. Проблем се усложњава чињеницом да се оптужнице за инкриминацију злочини против човјечности, и конструкције о систематском, односно распрострањеном нападу против цивилног становништва, не односе на лица бошњачке националности нити на власти тадашње Републике Босне и Херцеговине, већ су усмјерене према лицима српске националности, односно припадницима јединица полиције и Војске Републике Српске, а тиме и на Републику Српску.

² *Ibidem*; 603.

II ПРАКСА СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

III. Пресуде донесене на основу споразума о признању кривице

Суштину ових пресуда везану за предмет рада изложићемо на примјеру из једног предмета. У њему је суд на основу договора (споразума о признању кривице) између тужиоца и оптуженог утврдио у изреци пресуде да (курзив у цитату је наш):

„...су припадници ВРС и Министарства унутрашњих послова Републике Српске (МУП РС) предузимали широко распрострањен и систематичан напад против бошњачког цивилног становништва из заштићене зоне УН-а Сребреница, *који напад је био у складу са државном или организационом политиком и у циљу провођења те политике...*”.

Суд БиХ, дакле, на основу споразума о признању кривице „утврди” у изреци пресуде (пресуда број Х-КР-10/928 од 19.7.2010. године), између осталог, и да је овај напад “у складу са државном или организационом политиком и у циљу провођења те политике”. Оно што је у овоме важно јесте то да у образложењу пресуде, у вези са цитираним дијелом изреке, нема ниједне једине ријечи о томе како је широко распрострањен и систематичан напад (ако се уопште и радило о таквом нападу) против бошњачког цивилног становништва у овој зони био у складу са државном или организационом политиком и у циљу њеног провођења. Суд, наиме, не износи ниједан једини разлог, односно доказ на којем темељи такве своје тврдње, јер се у пресуди не говори ни о којој државној институцији је ријеч, о којем државном функционеру – политичком или војном се ради, шта је садржина те “организационе политике” итд. У пресуди су исто тако изостали и ваљани разлози (као и одговарајући докази) којима би се објаснило како је суд дошао до закључка да се радило о широко распрострањеном, односно систематичном нападу против цивилног становништва, као и како је то држава (у овом случају Република Српска) промовисала или охрабривала нападање цивилног становништва. Ово

истичемо због тога што појам „политика да се изврши такав напад“ (према Елементима злочина уз Римски статут) захтијева да држава или организација *активно промовишу или охрабрују* напад против цивилног становништва, при чему политика да се нападне цивилно становништво треба бити примијењена (радњама) од стране државе или организације, а у изузетним околностима таква политика се може примјењивати и намјерним пропуштањем предузимања радњи с циљем да се тиме (тим пропуштањем) подстакне, односно охрабри напад. Но, не смије се губити из вида ни то да се *закључак о постојању политике државе или организације не може изводити само из одсуства радњи од стране државе или организације у вези с нападом* (што такође произлази из Елемената злочина уз Римски статут).

Умјесто изношења разлога у претходно наведеном смислу, Суд се у наведеној пресуди задовољава само тиме да каже (стр. 5. пресуде, курзив у тексту је наш, а имена свједока смо испустили из разумљивих разлога):

„Постојање широког или систематичног напада не подразумева искључиво употребу оружане силе, већ се тим нападом може обухватити и сваки други облик злостављања становништва. У конкретном случају, *ширина или систематичност напада произилази* из Директиве од 08.03.1995. године ГШ ВРС и Заповијести од 02.07.1995. године, којим је наложено физичко одвајање Сребренице од Жепе да би се спријечило комуницирање између тих енклава, те чињење свакодневних планских, *борбених активности* у циљу стварања тоталне несигурности, неподношљивости и бесперспективности даљег опстанка у тим енклавама и коначно сужење зоне Сребренице на градско подручје. Још раније, Директивом од 19.11.1992. године ГШ ВРС је наложио доношење што већих губитака и присилио муслиманско становништво да напусти просторе Бирача, Жепе и Горажда уз понуду разоружавања. Својим исказима оптужени и свједоци и такође описују околности под којима је њихова јединица у два наврата ишла у правцу Сребренице и начин учествовања њихове јединице у акцији заузимања Сребренице у коју су ушли без

отпора јер се највећи број цивилног становништва повукао ради заштите у војну базу УН у Поточарима, а војно способно становништво се повукло у села Шушњаре и Јаглић, одакле је кренуло у *пробој* према Тузли“.

Поменуте двије директиве, односно заповијест, према ономе што је наведено и у цитираном дијелу пресуде, нису докази за закључак који Суд изводи о ширини и систематичности напада. Наиме, налагање да се физички одвоје Сребреница и Жепа представљају легитимне активности надлежних органа Републике Српске, јер се радило о мјестима која никада нису демилитаризована и из којих су у континуитету (од неколико година током рата) *извођени борбени напади* против снага Републике Српске, као што је нападано и српско цивилно становништво на том подручју (што су општепознате чињенице). Из истих разлога је и директива из новембра 1992. године само правни акт надлежног органа Војске Републике Српске, у правцу наношења губитака борбеном противнику те војске, што представља легитимну војну активност, а не широк или систематичан напад на цивилно становништво Сребренице и Жепе. То што оптужени и свјedoци на које се позива Суд описују улажење јединица Војске Републике Српске у Сребреницу и заузимање тог мјеста, само по себи није (нити може бити) доказ да се радило о нападу на цивилно становништво, имајући у виду разлоге које смо претходно изнијели. Стога ти разлози обезврјеђују и признање кривице од стране оптуженог у дијелу који се односи на конструкцију тужиоца (а потом и Суда у поменутој пресуди) да је у питању „широко распрострањен и систематичан напад против бошњачког цивилног становништва из заштићене зоне УН-а Сребреница, *који напад је био у складу са државном или организационом политиком и у циљу провођења те политике...*”.

ПЗ. ПРЕСУДЕ ДОНЕСЕНЕ НАКОН ОДРЖАНОГ ГЛАВНОГ ПРЕТРЕСА

ПЗ.1. Другостепена пресуда Суда БиХ, број Х-КРЖ-05/04 од 07.08.2007. године

И у овом дијелу суштину пресуда везаних за предмет рада, а које су донесене на основу главног претреса, изложићемо на примјеру из једног предмета. Као примјер смо узели пресуду Суда БиХ, број Х-КРЖ-05/04 од 07.08.2007. године, у вези с којом је неопходно дати двије напомене. Прва од њих односи се на то да ћемо у овом дијелу анализирати само оне дијелове те пресуде који се тичу појма *широк или систематичан напад и примјене материјалног кривичног права на предметни догађај*. Другом напоменом указујемо на то да ће у наставку услиједити подужи цитати из наведене пресуде, јер се на тај начин омогућује бољи увид у схватања овог суда о наведеним питањима. Могло се у овом дијелу рада поступити и тако да се само интерпретирају одговарајући дијелови те пресуде. Међутим, тиме би читалац остао ускраћен за цјелину схватања Суда БиХ о наведеним питањима, због чега смо се одлучили за интегрално изношење одговарајућих дијелова ове пресуде.

ПЗ.1.1. О тврдњама из пресуде везаним за појам широког или систематичног напада

Изреком ове пресуде оптужено лице је оглашено кривим за кривично дјело злочини против човјечности из члана 172. став 1. тачка х) у вези са тачкама а), е), ф), г) и и) Кривичног закона БиХ, и то тако да је, између осталог, учинио и сљедеће (курзив у цитату је наш):

“као дио широког и систематичног напада српске војске и полиције, паравојних српских формација, усмјереног против цивилног бошњачког становништва на подручју општине Вишеград,

знајући за такав напад, као припадник резервног састава полиције Министарства унутрашњих послова Републике Српске, Полицијске станице Вишеград, у периоду од априла до јула 1992. године, вршио прогон цивилног бошњачког становништва на политичкој, националној, етничкој, културној и вјерској основи и то убиствима, затварањем, мучењем, присилним нестанком особа и помагањем у силовању....”.

Како видимо, суд овдје успоставља конструкцију широког и систематичног напада за коју у пресуди даје образложење према којем је у циљу “...доказивања овог битног елемента кривичног дјела злочин против човјечности Тужилаштво (је) предложило да суд изврши увид у пресуде претресног и жалбеног вијећа МКСЈ у предмету Тужилац против Митра Васиљевића...” те да “... као утврђене прихвати чињенице које се односе на постојање широког и систематичног напада (распрострањеног и планског) на цивилно Бошњачко становништво”. Суд је дјелимично прихватио овај приједлог тужиоца те је прихватио (курзив у цитату је наш):

“...неке од чињеница утврђених у правоснажној пресуди (*претресног вијећа, наша опаска*) у предмету МКСЈ-а Тужилац против Митра Васиљевића (IT-98-32) и то:

- “Почетком 1992. године *грађани муслиманске националности су разоружани или је од њих затражено да предају оружје. Истовремено су се Срби почели сами наоружавати и организовати војну обуку*”. (т. 41)
- “*Организовати су се покушали и Муслимани, али су у томе били много мање успјешни*”. (т. 41)
- “Од 4. априла српски политичари су упорно почели тражити да се полиција подијели по националној основи”. (т. 42)
- “Убрзо након тога, *обје супротстављене групе подигле су барикаде око Вишеграда, након чега је услиједило спорадично насиље укључујући пуцњаву и гранатирање*”. (т. 42)
- “Много цивила је, *бојећи се за своје животе, побјегло из својих села*”. (т. 42)

- “Убрзо након тога *организовани су конвоји иза којих су многа села остала без својих несрпских житеља*”. (т. 44)
.....
- “Дана 19.5.1992. године ЈНА се повукла из Вишеграда. *Паравојне јединице су остале, да би одмах након одласка армије из града пристигло још њих. Прикључило им се нешто локалних Срба*”. (т. 45)
- “Несрби који су остали у Вишеграду и они који су се вратили својим кућама затекли су се у клопци – разоружани и препуштени на милост и немилост *паравојске која је дејствовала уз саучесништво – или у најмању руку са преишутним одобравањем – српских власти, а нарочито полиције која је тада већ била само српска*”. (т. 47)
- “Већ у јуну 1992. године *почело је самовољно убијање цивила несрпске националности*”. (т. 49)
- “У Вишеграду се у том периоду догодило и *многа других инцидента самовољног убијања цивила*”. (т. 51)”.

Из цитираног дијела пресуде јасно је да се ради само о низу тврдњи, за које нису изнесени разлози нити докази. Осим тога, цитирани дио садржи више противрјечности у вези са успостављеном конструкцијом широког и систематичног напада на бошњачко цивилно становништво која се импутира властима Републике Српске, а тиме и Републици Српској. Стога ћемо указати на њих у наставку. Најприје треба рећи како суд прихвата да су и: “...*грађани муслиманске националности (су) разоружани или је од њих затражено да предају оружје, односно да су “...обје супротстављене групе подигле (су) барикаде око Вишеграда, након чега је услједило спорадично насиље укључујући пуцњаву и гранатирање*”. Овај дио јасно указује на присутни српско-муслимански сукоб, који је ескалирао у критично вријеме (до те мјере да је дошло до *међусобне пуцњаве и гранатирања*), а посљедица је њиховог трагичног међусобног анимозитета који има историјски континуитет, током којег се једино мијењала (и мијења) форма анимозитета (из латентне у манифестну и обратно). Суд прихвата

и да је *“Много цивила..., бојећи се за своје животе, побјегло из својих села”*, што указује да су људи *сами бјежали*, с тим што овај цитат својом садржином (у којој није прецизирано на које цивиле се мисли) говори да се радило не само о муслиманским, већ и о српским цивилима. Посебну пажњу заслужује онај дио у којем суд прихвата да су потом у Вишеграду остале *паравојне јединице, као и да је пристигло још таквих јединица којима се прикључило нешто локалних Срба*. На ово указујемо због тога што се ради о *паравојним јединицама*, у шта се не уклапа конструкција из изреке наведене пресуде према којој се у критично вријеме радило о *“широком и систематичном нападу српске војске и полиције”*, јер *“паравојне јединице и нешто локалних Срба који су им се прикључили”* не могу представљати српску војску и полицију као оружане снаге организоване од стране јавних власти. Услјед тога не стоји ни тврдња прихваћена у пресуди да је *паравојска дејствовала уз саучесништво – или у најмању руку са преишутним одобравањем – српских власти, а нарочито полиције која је тада већ била само српска*, при чему су у овој пресуди изостали одговарајуће објашњење и докази за наведену тврдњу. О томе на својеврстан начин свједочи и то што је суд у пресуди прихватио и оне дијелове поменуте пресуде Трибунала у Хагу према којима је: *“Већ у јуну 1992. године почело (је) самовољно убијање цивила несрпске националности”*, односно *“У Вишеграду се у том периоду догодило и много других инцидената самовољног убијања цивила”*. Из управо цитираног произлази да се радило о *самовољном убијању цивила*, што по себи искључује систематичност, а посебно организованост таквих радњи од стране јавне власти.

Одговарајуће објашњење је изостало и у вези са исказима свједока на које се (стр. 16. пресуде од 07.08.2007. године) суд позива у вези са конструкцијом широког и систематичног напада српске војске и полиције. Наиме, искази тих свједока су *усредсређени на појединачне догађаје* у којима су они учествовали, при чему свједоци не износе сазнања (јер их напросто и немају) о томе да ли се радило (или није) о широком или систематичном нападу српске војске и полиције (органа јавне власти) нити се закључак у

том правцу може извести и када се искази тих свједока посматрају у међусобној вези. С тим у вези од посебне важности су запажања која је у једном дијелу (оном који се односи на српску полицију из наведене конструкције) у истом предмету претходно изнијело *претресно вијеће у првостепеној пресуди*, број Х-КР-05/04 од 11.07.2006. године, коју је жалбено вијеће Суда БиХ претходно укинуло (рјешењем број Крж 05/04 од 05.01.2007. године), након чега је донијело наведену другостепену пресуду од 07.08.2007. године. Дакле, у првостепеној пресуди од 11.07.2006. године с тим у вези се каже (курзив у цитату је наш):

“[116] Такође, пада у очи да оптужба везано за догађања у овом као и осталим селима уз припаднике српске војске *редовно додаје “и полиције”*, иако та чињеница не налази поткрепу нити у једном свједочењу....

[143] Расправном вијећу није промакла чињенична околност да свједокиња Алмаса као и други свједоци који су описивали догађаје у с. *Вељи Луг* спомињу само српске војнике, при том описујући њихово наоружање, те да су носили СМБ униформу, *док уопште не наводе присуство полиције, која је, као што је то свједочило више свједока оптужбе, била одјевена у плаву униформу (што укључује и маскирно плаву – прим. суда). Очито је тужилац био свјестан проблема како уклопити резервног полицајца* (овдје суд наводи лично име оптуженог – наша примједба) у ове догађаје у којим су слиједом исказа његових свједока учествовали само војници, *па је тај проблем покушао ријешити на начин што је у чињенични опис оптужбе у односу на догађаје у овом селу, али и селима Жлијеп и Кука, навео како је напад извршен поред припадника српске војске и од стране припадника српске полиције без обзира што таква тврдња не налази потврду у свједочким исказима самих свједока оптужбе”*.

Зашто указујемо на овај дио првостепене пресуде? Чинимо то из два разлога. Цитирани дио је супротан тврдњи Хашког трибунала да је у то вријеме *паравојска (дакле, не српска војска)* “...дејствовала уз саучесништво – или у најмању руку са прешутним одобравањем – српских власти, а нарочито полиције која је

тада већ била само српска”, коју тврдњу је прихватио Суд БиХ у другостепеној пресуди од 07.08.2007. године. Други разлог је то што, осим што је прихватило наведене тврдње из пресуде Хашког трибунала, ни у пресуди од 07.08.2007. године другостепено вијеће Суда БиХ такође није изнијело ваљане разлоге (и доказе) који би упућивали на закључак да су, казано терминологијом из те пресуде, српске власти (војска и полиција) вршиле напад на цивилно бошњачко становништво.

Наведена првостепена пресуда од 11.07.2006. године важна је, осим онога о чему је већ било ријечи, и по томе што се из њеног образложења може поуздано закључити о вршењу притиска на свједоке оптужбе у овом предмету, као и о атмосфери у којој је дошло до преузимања овог предмета из надлежности суда у Републици Српској и његовог преношења у Тужилаштво БиХ, гдје ће тек онда окривљени бити оптужен за инкриминацију злочини против човјечности из члана 172. Кривичног закона БиХ, а потом и осуђен од стране Суда БиХ за ово кривично дјело. Стога ћемо на крају овог дијела изнијети и одговарајући дио из образложења првостепене пресуде од 11.07.2006. године. На стр. 21 те пресуде, у оквиру параграфа 43. претресно вијеће каже сљедеће (курзив у тексту је наш):

“[43] *Свједочење Агић Ибрумше која је на главном претресу од никог упитана потврдила да је на њу вршен притисак од стране председнице Удружења жена жртвава рата, да мора свједочити против* (затим се наводи лично име оптуженог – наша опаска) *како то раде и друге жене, а уколико то не учини да јој је пријећено укидањем пензије, упућује на недвосмислен закључак да је дио свједока оптужбе инструисан у ком правцу да даје исказ прије него што су свједочили у Тужилаштву БиХ. То се уосталом да уочити из садржаја њихових исказа када стереотипно један другом понављају исте одговоре на питања тужиоца, користећи исте изразе нпр. логор, да се оптужени у школи налазио дан и ноћ, или да су, приликом описивања услова боравка у основној школи, исказивали како су спавали на бетону, унаточ чињеници видљивој*

из фотолабората, па и самих њихових свједочења, да су били смјештени на паркету кошаркашке дворане".

ПЗ.1.2. О примјени кривичног материјалног права у пресуди број X-КРЖ-05/04 од 07.08.2007. године

У примјени кривичног материјалног права у предметном случају заузет је идентичан став како у првостепеној пресуди претресног вијећа од 11.07.2006. године, тако и у другостепеној пресуди од 07.08.2007. године. Наиме, и у једној и у другој пресуди Суд се позива на члан 7. Европске конвенције о људским правима и основним слободама, члан 15. Међународног пакта о грађанским и политичким правима, Извјештај Генералног секретара Уједињених нација (у вези са ставом 2. Резолуције Савјета безбиједности број 808 од 03.05.1993. године, параграфи 34-35. и 47-48), ставове Комисије за међународно право (Коментар на нацрт закона о злочинима против мира и сигурности човјечанства), као и на одређене пресуде Трибунала у Хагу и Међународног кривичног трибунала за Руанду. Такође се позива и на члан 4а. Кривичног закона БиХ. Тај члан је унесен у Кривични закон БиХ Законом о измјенама и допунама Кривичног закона БиХ, који је усвојила Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине у септембру 2004. године, а објављен је у „Службеном гласнику БиХ“, број 61/04. Према тој одредби: „Чланови 3. и 4. овог закона не спречавају суђење или кажњавање било којег лица за било које чињење или нечињење које је у вријеме када је почињено представљало кривично дјело у складу с општим начелима међународног права“. Позвавши се, дакле, на наведене документе, оба вијећа (и претресно и другостепено), готово на идентичан начин, након тога износе став о томе да се кривично дјело злочини против човјечности може подвести под општа начела међународног права из члана 4а) Кривичног закона БиХ, односно под принципе међународног права. С обзиром на ту идентичност у ставовима оба вијећа, у наставку ћемо изнијети само релевантни дио из другостепене

пресуде од 07.08.2007. године. Дакле, у тој пресуди се (на стр. 41) каже сљедеће (курзив у тексту је наш):

„Према томе, кривично дјело Злочини против човјечности може се у сваком случају подвести под „опћа начела међународног права“ из члана 4а) КЗ БиХ. Дакле, без обзира да ли проматрано са становишта међународног обичајног права или становишта „принципа међународног права“, недвојбено је да је злочин против човјечности представљао кривично дјело у инкриминисаном периоду, односно да је задовољен принцип легалитета. *При томе не треба занемарити ни чињеницу да се кривичноправне радње набројане у члану 172. КЗ БиХ могу пронаћи и у закону који је био на снази у релевантном временском периоду (КЗ СФРЈ), односно да су радње оптужења биле кажњиве и по тада важећем кривичном закону.* Коначно, у вези са чланом 7. став 1. ЕКЉП, суд примјењује да примјену члана 4а) додатно оправдава чињеница да је изречена казна у сваком случају блажа од смртне казне која је била у примјени у вријеме извршења дјела, чиме је задовољена и примјена принципа временског важења кривичног закона. Сем тога, рјешавајући по апелацији Абдуладхима Мактоуфа, Уставни суд Босне и Херцеговине је дана 30. марта 2007. године закључио да у конкретном случају питање примјене КЗ БиХ у поступку пред судом БиХ не представља кршење члана 7. став 1. Европске конвенције“.

Износећи наведене тврдње Суд БиХ се потпуно погрешно позива на међународно обичајно право, односно на начела тог права. Разлог за то је у чињеници што је управо начелу законитости супротно да се било које кривично дјело креира путем обичаја. Немогућност креирања кривичног дјела овим путем је последица тога што није могуће утврдити устаљену праксу нити *opinio iuris* око тога да ли је неко дјело кривично дјело. Усљед тога је немогуће утврдити и општу сагласност око тога шта су све елементи у бићу било ког кривичног дјела, па тако и инкриминације злочини против човјечности. Зато Суд БиХ и није могао навести било какве доказе из којих би произлазило постојање таквог општеприхваћеног обичаја, а да је то којим случајем и покушао учинити радио

би посао Сизифа. Ова инкриминација се, као ни било која друга, не може креирати не само путем обичаја, већ ни путем правних начела. То због тога што су правна начела, по својој природи, таква да не садрже (нити могу садржавати) детаље, а управо они су потребни приликом прописивања бића било ког кривичног дјела.

III О ПРИМЈЕНИ ПРАВА ОД СТРАНЕ УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Уставни суд БиХ се у својој одлуци, број АП 3620/07 од 14.04.2010. године (која се односи на другостепену пресуду Суда БиХ, број Х-КРЖ-05/04 од 07.08.2007. године), није у већој мјери бавио изношењем разлога о примјени кривичног материјалног права у овом предмету. Умјесто тога, у релевантном дијелу одлуке (параграф 58) упућено је на ставове тог суда које је у вези са ретро-активном примјеном инкриминације злочини против човјечности изнио у одлуци број АП 519/07 од 29.01.2010. године. Истина, суд се позива и на своју одлуку број АП 1785/06 од 30.03.2007. године (предмет Абдуладхим Мактоуф), али се у том случају није радило о инкриминацији злочини против човјечности, већ о ратном злочину против цивилног становништва. Дакле, Уставни суд БиХ у одлуци, број АП 3620/07 од 14.04.2010. године, у релевантном дијелу каже сљедеће:

„58. У вези са апелантовим наводима који се односе на повреду члана 7. Европске конвенције, Уставни суд подсјећа на то да је о истом правном питању разматрао у својим одлукама бр. АП 1785/06 од 30. марта 2007. године... и АП 519/07 од 29. јануара 2010. године..... У Одлуци број АП 1785/06 Уставни суд је након опширне анализе тог питања закључио да су ратни злочини „злочини према међународном праву у универзалном смислу надлежности за процесуирање тако да и осуда за таква дјела, према закону који је накнадно прописао и утврдио одређена дјела као кривична и прописао посебну кривичну санкцију, а који то нису били према законодавству које је било на снази у вријеме када су дјела почињена, не би била супротна члану 7. Европске конвенције.

Такођер, Уставни суд се у цитираној одлуци позвао и на *примјену одредбе члана 4.а КЗ БиХ у вези са чланом 7. став 2. Европске конвенције, те закључио да питање примјене КЗ БиХ у поступку пред судом БиХ не представља кршење члана 7. Европске конвенције.*

У предмету Уставног суда БиХ број АП 1785/06 радило се о кривичном дјелу ратни злочин против цивилног становништва, али је без обзира на то ова одлука важна и због тога што се у њој покушава наметнути обавеза ентитетским судовима у БиХ да у оваквим случајевима ретроактивно примјењују Кривични закон БиХ, а то значи и инкриминацију злочини против човјечности из тог закона, као и да слиједе судску праксу Суда БиХ у вези с тим. Уставни суд БиХ је то покушао учинити на слједећи начин (курзив у тексту је наш):

„89. Због свега наведеног Уставни суд сматра да „недостатак“ ентитетских закона у смислу непрописивања ових дјела и гаранција намеће додатну обавезу ентитетским судовима да, *када суде за кривична дјела ратних злочина, морају примијенити Кривични закон Босне и Херцеговине* и друге релевантне законе и међународне документе примјењиве у Босни и Херцеговини. *Из наведеног произлази и обавеза ентитетских судова да слиједе и судску праксу Суда БиХ, као државног суда.* У супротном друкчијим поступањем, судови у ентитетима би кршили принцип правне сигурности и владавине права“.

Како видимо, овдје се Уставни суд у наведеном покушају позива и на начело владавине права, али при томе заборавља да управо то начело, као један од својих неизоставних елемената, садржи и забрану ретроактивне примјене закона тамо гдје она, досљедно том начелу, није дозвољена. С обзиром на то да се ретроактивно дејство закона омогућава само појединим његовим одредбама, у изузетним ситуацијама и у општем интересу, треба нагласити како се не ради о томе у случајевима којима се бавимо у овом раду. Ово стога што се у тим случајевима ради о каснијем закону (Кривичном закону БиХ из 2003. године), као пропису који уводи нову инкриминацију (злочини против човјечности). Стога,

код таквог стања ствари, управо начело владавине права налаже да се такав пропис не смије ретроактивно примјењивати, јер се у противном ради о суђењу *ex post facto*, а управо то се и десило у наведеном, као и у другим бројним случајевима из праксе Суда БиХ.

IV О ПРИМЈЕНИ ПРАВА ОД СТРАНЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

И Европски суд за људска права у одлуци у истом предмету (одлука од 26.08.2010. године по апликацији број 51552/10) руководи се, нажалост, „аргументацијом“ која у битном одговара аргументацији Уставног суда БиХ и Суда БиХ. Наиме, у релевантном дијелу поменуте одлуке Европског суда за људска права каже се сљедеће:

„23. Суд запажа да је апликант био осуђен 2007. године за прогон као злочин против човјечности у односу на дјела почињена 1992. године. Како ова дјела нису представљала злочин против човјечности према домаћем праву све до ступања на снагу Казненог закона из 2003. „евидентно је из докумената наведених горе у тачкама 8-13. да су ова дјела, у вријеме када су почињена, представљала злочин против човјечности према међународном праву. У том смислу примјећује се да су у овом случају испуњени сви саставни елементи злочина против човјечности: побијана дјела су извршена у контексту ширег и систематичног напада усмјереног против цивилног становништва и апликант је био свјестан ових напада... .

25. Суд закључује да су дјела апликанта, у вријеме када су извршена, представљала кривично дјело дефинирано с довољно доступности и предвидивости према међународном праву“.

Из цитираног дијела наведене одлуке видљиво је да се Европски суд за људска права позива на неколико међународних докумената (које је прије тога навео у тачкама 8-13. одлуке). Ради се о Статуту Међународног кривичног суда у Нирнбергу, Резолуцији 95 (I) Генералне скупштине Уједињених нација о афирмацији

принципа међународног права признатих у Статуту Нирнбершког суда, затим о Нирнбершким принципима које је 1950. године усвојила Комисија за међународно право, Конвенцији о незастаријевању ратних злочина и злочина против човјечности, Резолуцији број 827 Савјета безбједности Уједињених нација од 25.05.1993. године и члану 7. став 1. Римског статута Међународног кривичног суда. Позивајући се на наведене документе, Европски суд за људска права испушта из вида да све до доношења Римског статута Међународног кривичног суда биће кривичног дјела злочини против човјечности није било одређено на начин на који је то учињено у Кривичном закону БиХ. Ово стога што, до доношења Римског статута, у бићу кривичног дјела злочини против човјечности ни у једном од докумената на које се позвао Европски суд за људска права није било елемента широког и систематског напада на цивилно становништво, као ни елемента да је учинилац знао за такав напад. Стога је правно неоснована тврдња Европског суда за људска права да је ово дјело у вријеме протеклог рата у БиХ у *таквом облику* представљало злочин против човјечности, јер ће у облику у каквом га прописује Кривични закон БиХ оно настати тек након завршетка тог рата, доношењем најприје Римског статута Међународног кривичног суда, из којег је потом преузето у Кривични закон БиХ. Из тих разлога правно је неоснована и тврдња Европског суда за људска права према којој су дјела апликанта, у вријеме када су извршена, представљала, како неосновано тврди тај суд, „...дјело дефинирано с довољно доступности и предвидивости према међународном праву“.

У ЗАШТО?

Питање којим смо се бавили у овом раду само је једно у низу из мозаика ововременог хаоса. Жалосну страну представља то што се ради о хаосу који је креиран тамо гдје га никако не би смјело бити. Стога у немоћи обичног човјека да се одупре хаосу тиме што ће га избацити барем из простора у којем га не би смјело

бити, остаје нам да на крају овог рада поновимо претходно изложена најважнија запажања. Након тога ћемо понудити објашњење о томе због чега је овако поступљено у наведеним случајевима, са чиме је иначе настављено у пракси Суда БиХ.

Почињући овај рад указали смо на ставове Европског суда за људска права (у предмету *Scoppola*) према којима *само закон (што искључује било какав обичај или правно начело) може дефинисати (одредити) кривично дјело и прописати казну за њега (nullum crimen, nulla poena sine lege)*; да се кривични закон не смије тумачити екстензивно на штету оптуженог; као и да се чланом 7. став 1. Европске конвенције гарантује не само право на забрану ретроактивне примјене строжијег кривичног закона него и *право да се ретроактивно примијени кривични закон само ако је он у конкретном случају блажи за оптуженог*. У вези са временским сукобом закона Европски суд је закључио (у истом предмету) да у случају када постоје разлике између кривичног закона који је био на снази у вријеме извршења дјела и каснијих кривичних закона који су ступили на снагу прије доношења коначне пресуде у кривичном предмету, *суд мора примијенити одредбе оног закона који је најповољнији за оптуженог*. Ово је правило од темељне важности за остваривање начела законитости у кривичном праву, као и начела владавине права. Нажалост, када ове правилне ставове треба примијенити на случајеве из праксе Суда БиХ, Европски суд за људска права то не чини.

Жалосно је када Уставни суд БиХ (као највиша домаћа судска инстанца у стварима из његове надлежности) у вези са овим питањем жели неуставно наметнути обавезу свим судовима у БиХ да у предметима ратних злочина примјењују Кривични закон БиХ и да слиједи судску праксу Суда БиХ. Уставни суд БиХ неуставно поступа и када жели потврдити неуставну ретроактивну примјену инкриминације злочини против човјечности од стране Суда БиХ тиме што износи правно неутемељену тврдњу према којој су ратни злочини „злочини према међународном праву у универзалном смислу надлежности за процесуирање тако да и осуда за таква дјела, према закону који је накнадно прописао и утврдио одређена

дјела као кривична и прописао посебну кривичну санкцију, а који то нису били према законодавству које је било на снази у вријеме када су дјела почињена, не би била супротна члану 7. Европске конвенције". Ова тврдња представља тупо оруђе којим се не може срушити баријера звана владавина права, јер је у њу неразрушиво уграђен огромни камен у виду правила да се кривична дјела не могу прописивати нити се за њих може судити *ex post facto*.

Умјесто настојања да се брани нешто што је неодбрањиво, треба подсјетити на нешто што су запазили и Суд БиХ и Уставни суд БиХ у одлукама којима смо се бавили у овом раду. На то указујемо на крају овог рада, јер је то средство којим се треба борити против лица која су током рата у БиХ чинила кривична дјела против цивилног становништва. Наиме, и Суд БиХ и Уставни суд БиХ уочавају како *"...не треба занемарити ни чињеницу да се кривичноправне радње набројане у члану 172. КЗ БиХ могу пронаћи и у закону који је био на снази у релевантном временском периоду (КЗ СФРЈ), односно да су радње оптужења биле кажњиве и по тада важећем кривичном закону"*. Овдје смо поновили цитат из другостепене пресуде Суда БиХ, број Х-КРЖ-05/04 од 07.08.2007. године (стр. 41. те пресуде). То и Уставни суд БиХ констатује у својој одлуци по апелацији изјављеној против наведене другостепене пресуде Суда БиХ.

Сада се сасвим оправдано поставља питање зашто се, упркос свему наведеном, поступа на овакав начин. У тражењу одговора на ово питање не може се, по нама, задржати само у границама кривичноправне стране овог проблема. Умјесто тога неопходно је прекорачити ту границу и ући у најмање још три поља, од којих је једно уставноправно, друго је историографско, а треће идеолошко (боље рећи индоктринативно). Прије улажења у та поља подсјетићемо на кривично дјело ратни злочини против цивилног становништва из члана 142. Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ). То је кривично дјело које је било на снази у вријеме када су се десили догађаји, али су потом окривљена лица била оптуживана не за то,

већ за кривично дјело злочини против човјечности, из члана 172. Кривичног закона БиХ.

Када се има у виду садржина бића кривичног дјела ратни злочини против цивилног становништва из члана 142. Кривичног закона СФРЈ, може се закључити да се радње извршења за које је Тужилаштво БиХ оптуживало (и оптужује) лица, а Суд БиХ осуђивао (и осуђује), могу подвести под неку од алтернативно прописаних радњи извршења *тог кривичног дјела*. На овај начин се могло (и требало) поступати у свим предметима ове врсте, али није. Сада се, савим оправдано, поставља питање зашто није поступано на такав начин? Одговор на ово питање лежи у чињеници да кривично дјело ратни злочини против цивилног становништва у свом бићу не садржи конструкцију широког, односно систематског напада, а има је биће кривичног дјела злочини против човјечности из члана 172. Кривичног закона БиХ, па су због тога окривљена лица у предметима које смо анализирали у раду, као и у бројним другим предметима Суда БиХ, оптуживана и осуђивана за ово потоње кривично дјело, а не за кривично дјело ратни злочини против цивилног становништва. Наравно да се последице овога поставља слједеће логично питање, а то је зашто је ова лица било потребно оптужити, а потом и осудити баш за инкриминацију злочини против човјечности? И управо на овом питању се улази, по нама, у саму квинтесенцију овог проблема која се, како смо већ рекли, не тиче само поља кривичног права, већ још три поља, од којих је једно уставноправно, друго је историографско, а треће идеолошко (боље рећи индоктринативно).

Ради потпуније слике о уставноправном пољу овог проблема неопходно је подсетити на слједеће. Наиме, најприје је високи представник за БиХ 2003. године наметнуо Кривични закон Босне о Херцеговине, којим је прописана и инкриминација злочини против човјечности (у члану 172. тог закона). Потом је високи представник за БиХ исте године наметнуо и Закон о Суду БиХ којим је, између осталог, прописао надлежност тог суда за групу кривичних дјела којој припада и наведена инкриминација. Дакле, најприје су дјеловањем високог представника за БиХ наметнути наведени

закони. Након тога њих је, у истовјетном тексту, прихватала Парламентарна скупштина БиХ, која је потом у септембру 2004. године усвојила Закон о измјенама и допунама Кривичног закона Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, број 61/04). Том новелом у наведени закон је додат члан 4а), чија суштина је у томе да се њиме хтјело омогућити (управо за овакве случајеве) одступање од давно прихваћеног начела о забрани ретроактивне примјене кривичног закона на штету окривљеног. Од каквог значаја је било увођење цитиране одредбе најбоље се види из става који је о томе изнијела судија Суда БиХ (Азра Милетић),³ која с тим у вези каже сљедеће (курзив у тексту је наш):

*„Сасвим је јасно да је циљ увођења ове одредбе да омогући примјену новог Кривичног закона БиХ, који прописује нове облике кривичних дјела ратног злочина, као и нови облик кривичне одговорности, који до сада нису били предвиђени законом, а признати су у међународном праву. Примјена ове одредбе се огледа и у суђењу у предметима кривичних дјела која су квалификована као злочини против човјечности, кривичног дјела које је наведено у КЗ БиХ у чл. 172. Међутим, примјена наведене одредбе омогућава у пуној мјери и суђење по основу заједничког злочинског подухвата и командне одговорности, који облици учешћа и одговорности нису експлицитно садржани у КЗ СФРЈ, али представљају дио међународног обичајног и међународног уговорног права, сада у КЗ БиХ позиционирани у чл. 180“.*⁴

Једноставним језиком казано, из цитираног текста произлази да је увођење наведене одредбе имало за циљ да се, на догађаје који су се збили у периоду од 1992. до 1995. године, омогући (по

³ Судија Азра Милетић је била предсједник вијећа Апелационог одјељења Суда БиХ које је донијело другостепену пресуду, број Х-КРЖ-05/04 од 07.08.2007. године, која је била предмет овог рада.

⁴ Азра Милетић. *Институт временског важења закона у предметима ратних злочина пред Судом БиХ*, Фондација Центар за јавно право (ЦЈП), Сарајево, стр. 4. и 19. Доступно на http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Azra_Miletic1.pdf, приступ од 01.05.2014. године.

сваку цијену) суђење за инкриминацију злочини против човјечности наметнуту од стране високог представника за БиХ, као што је високи представник наметнуо и конструкције из члана 180. Кривичног закона БиХ на који се позива поменута ауторка. Тиме је, у ствари, омогућено не само суђење појединцима, већ и Републици Српској без њеног учешћа у судском поступку (што је пракса не само Суда БиХ, већ и Трибунала у Хагу). Наиме, чињенице проблема којем смо посветили ово писање говоре о томе како се у случају неуставног оптуживања (и осуђивања) лица (појединаца) српске националности за инкриминацију злочини против човјечности радило не само о суђењу тим људима, већ и о (пре)суђењу Републици Српској за нешто што она није учинила, а за шта јој ни у једном од тих поступака није омогућено да се брани путем субјеката које би за то овластила. Поступајући на начин на који је учињено у тим, као и у другим сличним пресудама Суда БиХ, пресуђивано је и Републици Српској, а тиме и српском народу на овим просторима, јер је тај народ створио Српску.

Шта може бити уставноправна последица наведеног поступања Суда БиХ? Најкраће речено, снаге које желе нестанак Републике Српске, а које би да то по могућности учине правним путем,⁵ обилато ће се користити наведеним пресудама, као и другим насталим у пракси Суда БиХ и Трибунала у Хагу, како би „доказали“ свој став да Република Српска не треба даље постојати јер је, у њиховој визури, она злочиначка и као таква не може бити уставноправна конструкција у државном уређењу било које државе.

Сусјед овог уставноправног поља је историографија, у вези с чим ћемо подсетити да је српски народ, *као конститутиван народ у БиХ*, прегласан на референдуму одржаном 29.02. и 01.03.1992. године и тиме неуставно изопштен из одлучивања о будућем статусу БиХ. Зато је било његово природно право, утемељено и на Међународном пакту о грађанским и политичким правима као и на Повељи Уједињених нација, да се у таквој

⁵ Мада ове снаге, уколико то не буде ишло на тај начин, неће презати ни од тога да до нестанка Српске дође и војним путем у погодном тренутку.

ситуацији државноправно организује, што је он и учинио створивши Републику Српску. Стога Република Српска код таквог стања ствари, а имајући у виду и остале разлоге које смо претходно изложили, није нити може бити злочиначка творевина, јер је она израз легитимног стремљења читавог једног народа. Другим ријечима, не може народ бити крив ако (на основу сопствене, а тиме и легитимне жеље) створи своју републику, као што је српски народ створио Републику Српску. Међутим, и у вези са тим опет стоје наведене пресуде које ће и на пољу историографије „свједочити“ о ономе што је у њима *написано*, и то оним историчарима који желе да и на пољу историје прикажу Републику Српску као злочиначку творевину.

Када се то уради у историји онда је одатле само корак до нове индоктринације будућих нараштаја о овом питању. Није тешко запазити како је ово поднебље тако погодно тло за овакву врсту индоктринације, ако се има у виду оно што је још давно запазио и сјајно објаснио нобеловац Иво Андрић говоривши о менталитетима овдашњих људи и колективитета, с чим у вези је рекао: „Босна је земља мржње. Мало је земаља у којим има толико тврде вере, узвишене чврстине, карактера, толико нежности и љубавног жара, толико дубине осећања, привржености и непоколебљиве оданости, толико жеђи за правдом. Али испод свега тога крије се у непрозирним дубинама олуја мржње, читави урагани сапетих, збијених мржњи које сазревају и чекају свој час.... Јер фатална карактеристика те мржње и јесте у томе што босански човек није свестан мржње која живи у њему, што зазире од њеног анализирања и мрзи оне који не верују или оне који другачије верују и друго воле“.⁶ Овим Андрићевим ријечима данас би требало додати оно што је 1972. године казао Добрици Ћосићу, а што Ћосић износи у својој књизи Босански рат. Наиме, Добрица Ћосић с тим у вези у наведеној књизи каже (курзив у тексту је наш): „Не могу да се у овој прилици не сетим добро запамћеног разговора са Ивом Андрићем по његовом повратку из Босне 1972. када је Република

⁶ Иво Андрић. *Писмо из 1920. године*, (Београд, 1992).

Босна и Херцеговина званично прослављала осамдесетогодишњицу Андрићевог рођења. На моје питање: „Какви су вам утисци из Босне, где су вас сигурно заморили хваљењем, гошћењем, слављењем?“ Иво Андрић ми је резигнирано одговорио: „У Босни вам је сада тако, Добрице, како је покојни Бењамин Калај само сневао да се оствари, али то никад није смео јавно да каже. И нека да Бог да моја нога више никад не крочи преко Дрине.“ И колико је мени познато, није ни крочила⁷.

Претходни цитати тако снажно говоре о мржњи, односно анимозитетима, које смо и ми имали у виду у овом раду. Стога ће и одлуке Суда БиХ донесене у случајевима које смо анализирали у раду бити погодан инструмент да мржња, која је фатална и трагична константа нашег простора, буде и помоћу њих само додатно оснажена и охрабрена (од одговарајућих снага) у неком погодном тренутку у будућности. Поред тога, реална је опасност да и будући млади нараштаји из српског националног корпуса подлегну наводима из тих одлука везаним за конструкције о Републици Српској, па да се и у њима таквом индоктринацијом посије, а потом и развије, сјеме одбојности и зазирања од Српске, што би представљало један из низа облика самопорицања којем је српски народ био склон у досадашњој историји. Због тога смо овим радом жељели указати како нема мјеста таквом духу (духу самопорицања), али и упозорити на опасност од које се треба бранити.

⁷ Добрица Ћосић. *Босански рат*, (ЈП Службени гласник, Београд, 2012), 243-244.

Milan Blagojevic, PhD*

**UNCONSTITUTIONAL RETROACTIVE
IMPLEMENTATION OF INCRIMINATION OF CRIMES
AGAINST HUMANITY IN PRACTICE OF COURT OF
BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Summary

Retroactive implementation of the criminal law is the question that attracts attention of publicity in Bosnia and Herzegovina for a long time. Reason for that is the fact that the Court of Bosnia and Herzegovina implements the Criminal Code of Bosnia and Herzegovina from 2003 in its verdicts related to the criminal events that had happened between 1992 and 1995. What kind of problems can be caused by this practice can be seen in the best way in relation with incrimination of crimes against humanity. This incrimination had not been prescribed by law during the war in Bosnia and Herzegovina. It is prescribed only by the Criminal Code of Bosnia and Herzegovina from 2003. State prosecutor is accusing by this incrimination some persons for the criminal events from period between 1992 and 1995, and after that the Court of Bosnia and Herzegovina pronounce the persons guilty for the same incrimination. It is the model of unconstitutional retroactive implementation of this incrimination and this problem is the subject of this paper. In the paper appropriate unconstitutional decisions of Court of Bosnia and Herzegovina, and Constitutional court of Bosnia and Herzegovina as well, are exposed and criticised. Unfortunately, these decisions got an affirmation by the European Court for Human Rights. That is why the practice of this court related to this problem is also criticised in the paper. After that the author has exposed the reasons by which can be explained such judicial practice, and the consequences which might arise from that in the future.

* Judge of District Court in Banja Luka.

Key words: *crimes against humanity, wide attack, wide-spread attack, systematic attack, civilian population, war crimes, retroactive implementation of the law.*

ЛИТЕРАТУРА*

1. Cahn, Olivier; Parizot, Raphael: *Juger en Bosnie-Herzegovine les crimes de guerre commis en ex - Yougoslavie: Quelle loi? Quel Juge?* часопис AJ Penal, Jurisprudence, новембар 2013. година.
2. Милетић, Азра: *Институт временског важења закона у предметима ратних злочина пред Судом БиХ*, Фондација Центар за јавно право (ЦЈП), Сарајево, стр. 4. и 19. Доступно на http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Azra_Miletic1.pdf, приступ од 01.05.2014. године.
3. Андрић, Иво: *Писмо из 1920. године*, Београд, 1992. година.
4. Ћосић, Добрица: *Босански рат*, Београд, 2012. година.

* Попис литературе је дат према редослиједу њеног кориштења у раду.